ב"ה

קובץ

הערות התמימים ואנ"ש

ובו הערות וביאורים
בכל מקצועות התורה

—

גליון א

ח"י אלול ה'תשס"ז
יו"ל ע"י התלמידים השלוחים שע"י ק"ק "צמח צדק"
סידני, אוסטרליא

הלכה

בענין בורר בקילוף פירות

הרב יוסף ישעי' ברוין
רב ומד"א דקהילתנו

איתא בירושלמי (שבת פ"ז ה"ב), והובא בב"י או"ח סוסי' שכא: האי מאן דשחיק תומא (פי' שכותש שומים) כד מפרך ברישי' (שמפרר ראשי השומים) חייב משום דש. כד מתבר[5] בקליפייתא (שנוטל אותם מן הקליפות) חייב משום בורר.

ומ"מ כתבו הפוסקים (הובאו בב"י שם) דמותר לקלוף שומים ובצלים לאכול לאלתר, דההיא דירושלמי לא מיירי אלא בקולף להניח.

והנה בשו"ע השמיט המחבר כ"ז. אבל הרמ"א הביאו בסוסי' שכא, וז"ל: אסור לקלוף שומים ובצלים כשקולף להניח אבל לאכול לאלתר שרי. ובמ"א שם (סק"ל) מפרש דזהו משום בורר. ומסיים: וא"כ אף תפוחים אסור לקלוף להניח (ועי' בפמ"ג בא"א. ואכ"מ).

ולכאו' צ"ב:

א. דהרי הרמ"א עצמו בהל' יו"ט (סתק"י ס"ב) כתב מפורש להיפך: לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין בקליפיהם לא מיקרי הקליפה פסולת כיון דאורחייהו בהכי ועדיין מעורבין עכ"ל. ובמ"א (שם סק"ד) הביא מש"כ ביש"ש (ביצה פ"א סוסי' מב) דמין א' הוא ואין שם פסולת עליו, ובאיזה ענין שמתקן האוכל מתוך השומר תיקון אוכל בעלמא הוא, ואין שם מלאכה עליו. וכמו שהקשה המ"א שם[6].

---

[5] כ"ה בב"י שלפנינו. וי"ג מברר (וכ"ה בירו' שלפנינו), או מבחר (ובשו"ת הרשב"א ח"ד סע"ה כ' מחבר. וצ"ע הכוונה).

[6] אלא שהמ"א השיג על הרמ"א מדברי הב"י (הנ"ל) בשם הירו', אף שדברי הרמ"א עצמו סתראי נינהו.
והנה באו"ר תי' דל"ק מידי, דרק כשעושה להניח אסור משא"כ כשקולף לאכול לאלתר. ועצ"ע דאי ל"ה בגדר פסולת כ"א שומר לפרי מדוע נאסר בקולף להניח. ובמשנ"ב (בבה"ל סשי"ט ד"ה מתוך) מבאר דרק כשקולף לאלתר אין עליו שם

ב. את"ל כן שטעם האיסור משום בורר – מדוע הביאו הב"י והרמ"א כ"ז שלא במקומו (בסי' שכא), בדיני טוחן לש ומעבד ושאר תקוני מאכל, ולא על אתר בהל' בורר (בסי' שיט).

ג. איך אפ"ל דאסור משום בורר, הרי מפורש **בכ"מ** בהחילוק שבין בורר לדש, דבורר ל"ש אלא בדבר שהוא מעורב ולא בדבר שהוא מחובר[7]. וכ"כ בטל אורות (לב, סע"ג) להתיר לקלוף קשואים ותפוחים מה"ט[8].

ולאידך צ"ב, מדוע אכן לא נאסר משום דש. ונפק"מ – דאי משום דש ליתסר גם בקולף לאלתר (וכן הקשה המהרש"ם בדע"ת סשכ"א סי"ט ד"ה ומ"מ)[9].

פסולת, עיי"ש. ועדיין צ"ב בהבנת הדברים. וסותר עצמו למש"כ בסשכ"א (במשנ"ב סקפ"ג ובבה"ל שם ד"ה לקלוף) באו"א. וכבר האריך להקשות בדבריו בקצוה"ש (סי' קמו – ע' קז ד"ה עוד כ'). [וראה לקמן הע' 13 שיש שפי' כן בדעת הצ"צ, והדוחק שבדבריהם. ובהשקפה ראשונה כ"מ קצת מיתור הלשון בדברי אדמו"ר הצ"צ בפס"ד לסשי"ט (יד, ב) "זריקת העצמות דקים הבלועים תוך ההערינ"ג **בשעת אכילה** אין זה ברירת פסולת מאוכל כיון דלא הוכרו מעולם להיות פסולת עד עכשיו **בעת אכילה**". אבל, יש לדחות, דגופא דעובדא הכי הוה].

[7] וכ"כ בחי' הצ"צ (שבת פ"ז – מו, ד). וכדבריו מ' בערוך (ערך דש). והאריך בזה בטל אורות (לב, סע"ג). ועייג"כ בהנסמן בשו"ת יבי"א ח"ה (או"ח סל"ד אות ד).
והנה בא"ר (סשי"ט סקי"א – הובא גם בפמ"ג בא"א ר"ס שכ) כ' להיפך דמפרק ל"ש רק כשאינו מחובר. אבל בחי' הצ"צ (ביצה פ"א ד"ה הנה) השיגו מד' רש"י (ד"ה מפרק – כתובות ס,א). ואף גם לדעת אדה"ז בסידורו (הלכתא רבתא לשבתא) דאפי' בניתקו הפולין מהשרביט י"ב משום מפרק (וכדעת הפמ"ג במ"ז סי"ט סק"ג בשיטת הט"ז) – כ' הצ"צ (שבת שם) ד"מ"מ יש לחלק" (וראה מש"כ בקצוה"ש (סקכ"ו בבדה"ש סק"ז) בכוונת הדברים).

[8] ובשבה"ש (בורר בבאר רחובות אות מה) כ' דגם לדבריו בשומים ובצלים שא"צ סכין לקולפם ה"ז בכלל בורר. וכ"ה – לחלק בין תפוחים לשומים ובצלים – בבית מנוחה (סעודת ליל שבת אות כז). ועוד. וראה בשו"ת יבי"א שבהע' הקודמת. אבל בטל אורות הנ"ל התיר גם בביצים מה"ט.

[9] ואכן כמה פוסקים החמירו בקילוף שומים, (עכ"פ) בקליפה החיצונה (ראה בהמצויין בשבת כהלכה פי"ג סי"ח ובהערות שם).
ועד"ז יש להקשות בכל קילוף פירות מדוע לא נאסר משום דש. [ובאמת, באג"ט (דש ס"ב סק"ג אות ב) כ' דבכל קליפת פירות יש משום דש, אלא שבדבר שדרכו לקלוף לאלתר הותר כשאוכלו לאלתר. וקרובים הדברים למה שית' לקמן בדעת אדמו"ר הצ"צ]. ומצינו בזה כמה אופנים:
א. שמלכתחילה לא נאסר משום דש כ"א כשיש ב' קליפות ורק בקליפה עליונה (משמעות הפמ"ג בסשי"ט בא"א סק"ח, אלא שסיים "וצ"ע בכ"ז". ועייג"כ מש"כ הפמ"ג (ר"ס שכ). ומד' הצ"צ דלקמן מוכח דלא ס"ל כן. – מש"כ אדה"ז סשי"ט ס"ט

ד. בעצם האיסור משום בורר צ"ע, דלכאו' אין כאן שום תערובת שהרי האוכל והפסולת (היינו הקליפה) ניכרים כ"א בפ"ע, וכל חד וחד לחודי' קאי[10] (עי' באג"ט בורר ס"ו. שש"כ פ"ג הע' פה[11]).

"שאין איסור מפרק שייך אלא בקליפה העליונה", מדובר רק באגוזים ולוזים. והטעם בזה – ראה בחי' הצ"צ (שבת פ"ז – מו, ד)).
ב. שבקולף מסיר הקליפה מהפרי, בניגוד לדש שמפרק הפרי מהקליפה (מגן אבות ע' ז. אבל בשביתת השבת בורר (מב, ב) שנחלקו ראשונים בכך. וראה בהמצויין במתנה טובה סכ"א. ומזה שנאסר לקלוף הקליפה הירוקה שע"ג הקליפה הקשה באגוזים (רמ"א שסי"ט ס"ו ובשו"ע אדה"ז הנ"ל) מוכח דלא כנ"ל. וכן מוכח מכל היישובים שנאמרו בהיתר קילוף הקליפה הקשה והדקה שעל הפרי באגוזים, דלא ס"ל לסברא הנ"ל).
ג. "סברא המתקבלת" (כלשון שו"ת חלקת יעקב או"ח סקל"ג), שלא נאסר משום דש כ"א כשדרכו שקולפין אותו בשדה לאוצר (שו"ת מהרש"ג ח"ב סק"ח. קצוה"ש סקכ"ו בבדה"ש סק"ז. שביתת השבת בורר (באר רחובות סקמ"ד). שו"ת אג"מ ח"א סקכ"ה. **ועוד**. וצע"ג שלא נתפרש חילוק זה להדיא בשום מקום, וכל כי האי הו"ל לאשמועינן בהדיא **בראשונים**. זאת ועוד, שעפ"ז נפל התירא בבירא במציאות ימינו שרוב האגוזים נקלפים לאוצר, וכפי שנתחבטו בזה קצת מהנ"ל בחילוקים וסברות שאכ"מ בזה. ועוד: שמד' האחרונים (פמ"ג, רעק"א (בהגהותיו לשו"ע שסי"ט), הצ"צ ועוד) שנתקשו טובא בהיתר קליפה הדקה שע"ג האגוזים מוכח שלא נקטו כסברא הנ"ל. ועיקר: שבירו' הנ"ל מפורש לאסור בקילוף שומים "כד מפרך ברישי'" משום דש, אף שאין דרך לקולפן לאוצר. – בשבת כהלכה הנ"ל ר"ל שבזמנם הי' הדרך לקלוף שום לאוצר. וכ"ז דחוק, דאף דאין בזה משום אוכל שום קלוף שעבר עליו הלילה (נדה יז, ב) די"ל שקלפו רק קליפה החיצונה – מ"מ במציאות אין השום נשמר כ"כ כשנקלף לשיניים נפרדות).

[10] כלשון השו"ע (או"ח סשי"ט ס"ג) ובמ"א שם (סקט"ו. ועיי"ש בפמ"ג בא"א). ובכ"מ.
ומש"כ בשו"ת תרוה"ד סנ"ז (והובא להלכה בד' הרמ"א (שם ס"ג) דגם כשניכרים בהפרדתם "אין להקל בלא ראי' ברורה" – לכאו' הכוונה דמ"מ יש להסתפק שמא ה"ה בכלל תערובת, אבל כש**בודאי** אינו בכלל תערובת ליתא לדין בורר כלל (אבל ל"מ כן בלבושי שרד (שם)). ומוכח כן מד' המ"א (סת"ק סקי"ב) לפרש מש"כ בהג"מ להתיר ניקור ביו"ט מה"ט (ודלא כמו שהבין התרוה"ד (סימן פ) בדבריו). אלא שהמ"א עצמו כ' שם להתיר בלא"ה. ומלשונו מ' דספוקי מספק"ל בזה. וגם בסשי"ט כ' המ"א כן רק בדא"פ ("ואפשר דל"ש ברירה אלא בדברים המעורבין"). ויתכן ליישב בזה קושיית המ"א והט"ז (שם סימן תק) מה שלא פי' התרוה"ד כן בד' הג"מ, דהתרוה"ד לשי' דגם כה"ג שייכא ברירה, עכ"פ מספק.
ואכן בשו"ע אדה"ז (סת"ק סי"ח) השמיט לטעם הנ"ל דהמ"א. וכן בזבוב שנפל לתוך הכוס שי"א דל"ה תערובת (באה"ט סשי"ט סק"ב בשם מהרי"ט צהלון. ברכ"י שם סק"ה. ועוד) ס"ל לאדה"ז בשו"ע (סשי"ט סכ"ד) ובסידורו (הל' רבתא לשבתא) כדעת הט"ז (סשי"ט סקי"ג) די"ב דין בורר. אלא שבזבוב שאני דהמשקה **מעורב** בין סנפיריו (כסברת החזו"א סנ"ג), או שבדברים קטנים שאינם ניכרים כ"כ מיקרי שפיר מעורבים (כמ"ש בקצוה"ש סקכ"ה בבדה"ש סקי"ד).

ה. קושיית האחרונים – איך מותר לקלוף לאלתר, דסו"ס ה"ז בורר פסולת מאוכל[12].

ובלא"ה, מוכרח לומר, דלכו"ע – כל שרחוקים זמ"ז וניכרים **ביותר,** בודאי שאין כאן סרך בורר (ראה במנוה"ט סשי"ט בקני המנורה סק"ל ובערוה"ש שם ס"ח ואילך. **ובכ"מ**), וכדמוכח מהא דרב ביבי (שבת עד, א וברש"י שם ד"ה ושדא. ועיי"ש במהרש"א), ומעכבר שבבשמים (שבת קכא, ב), ומד' הירו' (שבת פ"ז ה"ב) לגבי ברירה בבנ"א (איך שלא יהי' הפי' בזה). [וגם בתרוה"ד הנ"ל כ' דמיירי "דאין כל מין ומין מסודר בפנ"ע". ובל' אדה"ז (ס"ו) "שהמין של מין א' הן גדולות וניכרות", ומ' קצת דבשתיהן גדולות, דניכרות טפי, ש"ד. אבל יש שכתבו לדייק להיפך דבשתיהן גדולות ה"ז בורר בוודאות. וצ"ע]. ובפס"ד להצ"צ (סשי"ט – יד, ד) מציין לגמ' (שבת קמב, א) דזריקת אבן מהחבית אינו בורר (ולכאו' הטעם כנ"ל). וכן יוצא מהא דבי רב פפא, שבתחילת העירוי כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא (שבת קלט, סוע"ב וברש"י שם ד"ה ניצוצות ור"ן שם (נז, סוע"ב). ועי' במ"א סשי"ט סקט"ו), ד"ה"ז בורר אוכל מאוכל" (פס"ד להצ"צ סשי"ט ד"ה בט"ז – יג, ב), ומדין השומן הצף ע"פ החלב שמניח קצת ממנה עם החלב (מ"א סתק"י סק"ג ובשו"ע אדה"ז סשי"ט סי"ח), דכל כה"ג אי"ז בגדר תערובת. [ולכאו', גם לתרוה"ד אין להחמיר רק כשיש חשש חיוב חטאת, ובנדו"ד – בקליפות כשראויין לאכילה אפי' ע"י הדחק ה"ז רק בורר מד"ס (אדה"ז ס"ד)].

[11] באג"ט כ' לחדש מה"ט, דל"ש בורר כ"א בקולף כמה בצלים אבל בקולף בצל א' אין כאן תערובת ול"ה בורר. אבל רוה"פ לא חילקו בכך, וכל כי האי (בדבר המצוי) הו"ל לאשמועינן, ומדשתקו ש"מ דלא סבירא להו.

ובשש"כ שם כ' ליישב באו"א, דכיון שמחוברת טפי ה"ז כתערובת, וסייעתא לדבריו כ' בשבת כהלכה פי"ג הע' ג מדין קרום שעל החלב ושומן הצף ע"ג התבשיל. וטובא יש לחלק. ובתיקונים ומילואים לשש"כ (שם) כ' דאסור כיון שהאוכל סגור בתוך הקליפה. וכ"ז דחוק, ומנ"ל לחדש כן ללא ראי' (ואדרבה – באג"ט הנ"ל הביא ראי' להיפך. – גם בשבת כהלכה שם הע' לג כ' להוכיח שלא כדבריו מד' אדה"ז בסידורו, אלא שלהנת' לקמן בפנים בדעת אדה"ז בסידורו אזדא לה הוכחה הנ"ל).

[12] וכן הקשה בפס"ד להצ"צ (סשי"ט – דף יד, ג). ונשאר בצ"ע.

והנה כמה אופנים נאמרו בישוב קושיא זו: בשו"ת דברי נחמי' (סכ"א) ובתהל"ד (סשי"ט סקכ"א) דבקולף מיקרי אוכל מתוך פסולת עפמש"כ אדה"ז בסידורו (הל' רבתא לשבתא) דבשופך פסולת מיקרי אוכל מתוך פסולת כיון שאוחז האוכל בידו. ועד"ז כ' במנוה"ט (סשכ"א סק"ז). אבל כבר העיר לנכון בקצוה"ש (הערות לסי' קכה, נדפסו בסוף ח"ה ע' סו) שאין הדברים דומים כלל, והוכיח כן מד' הצ"צ בפס"ד (סשי"ט – דף יד, ג). [ולהעיר שבכללות הבנת ד' אדה"ז בסידורו נתקשו בזה טובא וביארו בכמה אופנים. ואכ"מ].

ובבה"ל (דלעיל הע' 2) כ' ליישב שכשקולף לאלתר אי"ב שם פסולת. וכבר נתקשו בדבריו. וכדלעיל הע' 2.

עוד כתבו ליישב (מאמר מרדכי סשכ"א – הובא במשנ"ב סשכ"א סקפ"ג ובבה"ל שם ד"ה לקלוף) דכיון שאא"פ בענין אחר ודרך אכילתו בכך לא מיקרי פסולת מתוך אוכל (ובשבת כהלכה פי"ג בביאורים אות ב הביא כן מחי' מהר"ם קזיס (שבת – ע' 163)). וגם בזה צ"ע טובא:

א. זה שאא"פ לאכול בע"א היא סברא **לאיסורא**, כדמוכח בכמה דוכתי (ראה שו"ת תרוה"ד סימן פ – הובא במ"א סת"ק סקי"ב ובט"ז שם סק"ד) וכן מוכח מדין סחיטת הבוסר שנאסר מטעם שזהו דרך ברירתו וא"א בע"א (משנ"ב סש"כ סק"כ).
[ומש"כ אדה"ז (בשו"ע סשי"ט ס"א) "שהרי אא"פ לאכול הכל האוכל עם הפסולת" (ויסודו – לכאו' – משו"ת הרשב"א ח"ד סע"ה בדין טוחן) – היינו לבאר שבנוטל האוכל ה"ז דרך אכילה ולא דרך מלאכה ותיקון האוכל [ובלשון הרשב"א שם "כדרך שבנ"א אוכלים". ולהעיר מלשון חי' מהר"ם קזיס (שבת – ע' 160) "שכיון שנוטל האוכל ומניחו לאלתר בפיו אינו אלא **נוטל האוכל ממקומו לאוכלו**". וכעין זה – מצינו כבר בחי' הריטב"א (שבת עד, א) ש"כשנוטל האוכל לאוכלו אינו נראה כבורר אלא שנוטל מה שהוא רוצה לתת לפיו". ובר"ן (שם): "אינו אלא כמתעסק לאכילה"]. וע"ז מבאר הטעם שכך היא דרך אכילתו כיון שאא"פ לאכול הפסולת*. אבל נטילת הפסולת מהאוכל אינה נעשית בדרך אכילה כ"א היא דרך מלאכה ותיקון האוכל, ונאסר גם באופן שאא"פ להפריד הפסולת בענין אחר.
ומש"כ בפס"ד להצ"צ (סשי"ט – יד, ב) בהיתר "זריקת העצמות דקים הבלועים תוך ההערינג בשעת אכילה" וכותב שם "דהא לא סגי בלא"ה" (ואכן בקצוה"ש (סקכ"ה בבדה"ש סקמ"ד) אסר מה"ט בעצמות גדולות שאפשר לברור באופן המותר. ודלא כמשנ"ב (בבה"ל דלעיל הערה 2 – עכ"פ בתור לימוד זכות)) – מוכח מתוך דבריו שאי"ז יסוד ההיתר כלל, וכוונתו לכאו' כלשונו שם: "אפשר למצוא היתר דהא לא סגי בלא"ה והוא עפמש"כ הרא"ש וכו'", והיינו שזהו הטעם שחותר למצוא היתר. וק"ל. לאידך, בפמ"ג (סשכ"א בא"א סק"ל) מ' להדיא (לגבי זריקת גרעינים מהפלוימ"ן) "דא"א בע"א ל"ה פסולת מאוכל". וצע"ק. אולם, בפס"ד הנ"ל מצינו שגם בנדון דהפמ"ג מתיר מטעם אחר (שבלועים בתוכו), ולא משום דא"א בע"א].
ב. דהרי שפיר **אפשר** בענין אחר, ע"י שחותך הפרי לפנ"ז ואח"כ מוציא הפרי מתוך הקליפה (ואכן במנוה"ט (סוסי' שכא בקני המנורה סקמ"ד) כ' שבע"נ יזהר לעשות כן). וכמו שהקשה בשש"כ פ"ג הע' פד ובתיקונים ומילואים לשם. ומש"כ בישוב הדברים צ"ע.
ולהעיר גם שמל' אדה"ז (סשי"ט ס"ד) "**להסיר** העלין המעופשים **מן הירק**" (כל' הרמב"ם שביתת עשור פ"א ה"ג. ושינה מל' (הרמ"א (ס"א) ו)המ"א (שם סק"ג) "**לברור** הפסולת") מ' דבעלים מעופשים המחוברים לקלח נמי שייכא ברירה, ולא רק בנפרדים (וכסברת המאמ"ר שם סק"ג, ודלא כפמ"ג (סשי"ט במ"ז סק"ג), הברכ"י (בשי"ב שם סק"א) והבא"ח (שנה שני' פ' בשלח ס"ו). ועוד). [ועוד, דיסוד דין הנ"ל שבשו"ע אדה"ז (פסולת הראוי ע"י הדחק), הוא מד' המ"מ (שביתת עשור שם) לגבי קינוב ירק ביוהכ"פ, ושם קאי במחוברים לקלח, ובפרט דאדה"ז עצמו פי' בזה (סתרי"א ס"ה) דהיינו "לנתק העלים מן הקלחים" (אלא דשם כ' שאיסורו "משום טורח ומכין משבת לחול", ולא קאי במעופשים. וי"ל דס"ל דלא הותר כ"א שבות קל דהכנה ולא שבות גמור, וכשי' הרמב"ן והרשב"א (שבמ"מ שם) בקינוב ירק דמיירי בהדחתו דוקא – הביאו אדה"ז ג"כ – מה"ט). שבתי וראיתי שגם הפמ"ג מוכיח לאיסור מד' המ"מ כנ"ל, ונראה מדבריו דמחלק בין עלים מעופשים **שע"ג** שאר העלים שבירק השלאטי"ן (אבל מחוברים), דאסור מד"ס משום בורר, לחתיכת חלק המעופש שבכל עלה דל"ה דרך ברירה כ"א לתקן המאכל (וכהשקו"ט בחתיכת הרקבון שבפירות דלקמן הע' 27), ודלא כפיה"נ מדבריו בהשקפה ראשונה (וכבמשנ"ב סשי"ט בבה"ל ד"ה מתוך העלים). ובשבת כהלכה (בבי' לפי"ג אות א ד"ה

ובכללות) ר"ל בדעת אדה"ז בסידורו דלא כנ"ל, והוא לפי דרכו בפי' דברי אדה"ז דקולף אסור משום בורר, אבל לפמשי"ת לקמן ליכא למשמע מינה בכ"ז. ואכ"מ].

---

* ומה שהותר בבורר לצורך אותה סעודה, אף שאי"ז בדרך אכילה (שאינו "נוטל האוכל ממקומו **לאוכלו**") – מבאר בחי' מהר"ם קזיס שם, "שכן דרך האוכל שנוטל מה שרוצה לאכול ומניחו לפניו ואח"כ אוכלו".
ולהעיר, שע"פ הגדרה מחודשת זו של אדה"ז בהיתר בורר אומ"פ לאלתר שהוא "דרך אכילה" (ודלא כהסברא שהוא משום שינוי, כל' רש"י (ד"ה אוכל – שבת עד, א. ועי' בתוס' שם ד"ה בורר) "לאו דרך ברירה היא". ועייג"כ בלבוש (ר"ס שיט). ושקו"ט בכ"ז בבנין שלום בורר ע' יד ואילך. ובכ"מ) יומתק דיוק ל' אדה"ז בשו"ע (סשי"ט ס"ב), ובהקדם, דברמ"א כ' (בס"א) ד"אפי' אחרים אוכלים **עמו** שרי". ונחלקו האחרונים אי האי עמו דוקא הוא (עי' בברכ"י סשי"ט ס"א – הובא במשנ"ב סק"ו – דל"ד הוא. ומוכיח כן מתוס' ומד"מ הארוך (סוד"ה לצורך). ויש לדחות (ראה שבת כהלכה פי"ב הע' ט). ובכה"ח סקי"ב דדבר זה לא נפיק מפלוגתא, די"א דבעינן דוקא שיאכל עמהם. ומסיק: דיש להחמיר ולאכול מאותו דבר שמברר לצורך אחרים).
אמנם בשו"ע העתיק ד' הרמ"א ש"אחרים אוכלים עמו" (שלא כדרכו לשנות מל' הפוסקים שקדמוהו בהתאם להכוונה), ואדרבה – ששינה מל' הרמ"א וכ' "אפי' אחרים **מסובין עמו** מותר לברור לצורך כולם". ומ' דדוקא הוא. וי"ל מילתא בטעמא, דאל"כ ל"ח **דרך אכילה** כיון שאינו "נוטל האוכל לאוכלו" (ואכן בשלחן שלמה (אויערבאך) סשי"ט ס"א אות ג כ' מד"ע, דאין ההיתר באומ"פ משום דרך אכילה, דהרי מותר גם כשמאכיל לאחרים והוא אינו אוכל. ולא נחית לכהנ"ל)*.
ולפ"ז א"ש, דלדעת אדה"ז (סתק"י בקו"א סק"ב בסופו) בבורר כדי לבשל (ביו"ט) [ובמציאות ימינו, בבורר כדי להניחו במקרר למשך זמן וכיו"ב] אי"ז ברירה לאלתר ואסור (וכ"כ באג"ט בורר ס"ה. שו"ת רב פעלים (ח"א או"ח סי"ב). מאור השבת (ח"א בפניני המאור בסוה"ס מ' ח – באפשר לעשותו מע"ש. וחזר בו ממש"כ בשש"כ (פ"ג הע' ר)). ודלא כשו"ת חשב סופר סי"ג. וכדבריו מ' קצת בעבודת הקודש להרשב"א (בית מועד השער הראשון אות ז. – אלא דקאי שם בענין אחר (טוחן (ולא בורר) לאלתר ביו"ט, ועוד דלגבי יו"ט סו"ס ה"ז בכלל מלאכת או"נ (אף שאין כן דעת אדה"ז). ואין ראי' לנדו"ד). ולהנ"ל מובן היטב, דאדה"ז לשיטתי' אזיל, דכשאינו אוכלו מיד אי"ז דרך אכילה. (ובשבת כהלכה בתוס' בי' לפי"ב אות יא השיא ד' אדה"ז לכוונה אחרת, ואין הכרח לדבריו. [ולפ"ז אולי י"ל בדיוק ל' אדה"ז (סשי"ט ס"ב), ז"מותר לברור לצורך כל אותה סעודה אף שתימשך **איזה זמן**" (ולא כ' "זמן רב" וכיו"ב), ומ' קצת דבידוד שתימשך לזמן רב אסור – דבכה"ג ל"ח דרך אכילה. ודוחק].

---

*ובעצם הענין יש להעיר, שכ"ה – "מסובים עמו" – גם בל' הב"ח (ד"ה ומ"ש בורר), וכן בשאר פוסקים שלא העתיקו מד' הרמ"א, וכ' כן מדנפשייהו. [ויל"פ כן גם בל' הרשב"א (בשו"ת – ח"ד סע"ה) "אם אוכלו לאלתר שרי ואף לכ"ב מותר"]. ועוד זאת בל' הב"ח (בהעתקת ד' הרא"ש. וברא"ש שלפנינו הוא בשינוי) "בורר בידו לצורך אותה סעודה בלבד שמיסב בה **בעל השולחן**" (ובדפוסים הגיהו). וכ"ה בב"י (ד"ה ושיעור לאלתר – בדפו"ר) ובפרישה סק"א (בכת"י. ובדפוסים הגיהו גם כאן). ודוחק לשבש כל הספרים ולומר שצ"ל "על השולחן" (כמו ש"תיקנו" המדפיסים), דלמאי נפק"מ. ולהעיר גם מל' המאירי (ד"ה זה – שבת עד, ב) בגדר לאלתר: **כל שהוא מיסב** ודעתו לאוכלם או להאכילם **לבני שולחן**. [ובלא"ה, טעמא רבה איכא במילתא, דבבאה"ט (סשי"ט סק"א) הביא משו"ת מהריט"ץ, דלהר"י אבולעפיא אסור לברור לאחרים, ומוכיח לה מד' רש"י (ודלא כתוד"ה בורר – שבת עג, א. ושם ד"ה ולא) [וכן מוכיח בשלחנו של אברהם (סשי"ט) בדעת רי"ן], ומהריט"ץ דחה דבריו. וי"ל דכשאחרים אוכלים **עמו** שרי לכו"ע].
ואין להקשות מזה שמותר לברור גם לבהמה (והרי בודאי אינו אוכל **עמהן**) – דבאמת בפמ"ג (סשי"ט במ"ז סק"ה) ספוקי מספק"ל בזה. אלא דהדר פשיט לה מזה שמותר לחתוך דק דק לצורך תרנגולים (והרי כ"ה גם דעת אדה"ז (סשכ"א ס"י)). אלא שעדיין יש מקום לבע"ד לחלוק, דשא"ה במחתך דק דק די"ב משום טוחן, אלא שהתירוהו "מפני שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות" (אלא דמדמה לה לבורר, כיון שביסוד ההיתר שניהם **דומים** דהוי בדרך אכילה), ומה"ט י"ל עד"ז דלא אסרו על בהמתו (או לאחרים) נמי מלאכול בחתיכות קטנות; אבל, בבורר אומ"פ לאלתר אי"ב משום בורר כלל, "מפני שנטילת האוכל מתוך הפסולת כדי לאכלו מיד **אין זה מעין מלאכה כלל** שדרך אכילה כך היא", וזה ל"ש כשאינו אוכל עמהם (ואכן להלכה קיי"ל דיש לחוש לשי' השה"ג דבטוחן אסור לאלתר, אף שבבורר מותר, ובע"כ שחלוקים הם בגדרם).
ואוי"ל (בסגנון אחר, ובאו"א קצת), דהנה בשה"ג (שבת פ"ז – לב, א בדפי הרי"ף) כ' בההיתר לטחון לבהמה לאלתר (שבשו"ת הרשב"א ח"ד סע"ה) דמיירי ש"עומד עליהם שיאכלו אותו לאלתר" (אף שהרשב"א עצמו לא כ"כ) וצ"ב. [ויתירה מזו ד"אם אין התרנגולים אוכלים אותם לאלתר אסור", ומ' דעובר למפרע. ובאג"ט (טוחן סקכ"ג אות ג) נתקשה בזה דהרי מלאכת מחשבת אסרה תורה, עיי"ש. ובשבת כהלכה פי"ב בביאורים אות ט נדחק

ומכל הלין טעמי[13] מובן היטב, דטפי ניחא לפרש בדעת הרמ"א שאינו אסור משום בורר כלל, ומה שאסור לקלוף שומים ובצלים להניח הוא מטעם אחר – משום דש.

ובהכי ארווחנא ליישב מש"כ אדמו"ר הצ"צ (בפס"ד לסשי"ט – יד, ד) בפשיטות בדעת אדה"ז בסידורו (הלכתא רבתא לשבתא) שאין בקולף משום בורר [וכ"כ בדעת אדה"ז בשו"ת דברי נחמי' (סכ"א)], ויתירה מזו – דלהצ"צ איסורו משום דש דוקא, ונתקשו הרבה בזה, ולהנ"ל א"ש טובא. אלא, שכדרכו כתב הענין בקיצור נמרץ וסמך על המעיין. וכפי שית' לקמן בהערה הבאה.

לפרש בל' השה"ג באו"א. ובמק"א הארכנו, דבאמת י"ל דבכל ברירה ע"מ לאוכלו לאלתר, אם נמלך אח"כ לאוכלו לאחר זמן אסור, כסתימת הב"י (ר"ס שיט. ומה שפי' בדבריו בטל אורות (ע' לב) – ראה שו"ת רב פעלים (ח"א סי"ב בסופו) דק' לפרש כן בב"י). וכ"ה בלבוש להדיא (ועי' במלבושי יו"ט שם, ובשעה"צ סק"ה ובשבה"ש בורר בבא"ר אות ט). ובפמ"ג (סשי"ט במ"ז סק"ב) דעכ"פ מדרבנן אסור. ושנ"ת בדברינו שיש לדייק כן מד' אדה"ז (למרות מש"כ בס"ג). **ואכ"מ**. ומ"מ בנדו"ד צ"ב, דסו"ס הרי לא בדידי' תליא מילתא, ומצדו כוונתו שיאכלו לאלתר]. וי"ל, דהיתרא דלאלתר בבורר לבהמה שאני, שאי"ז מטעם **שעוסק באכילתו** "ואין זה מעין מלאכה כלל", כ"א דלא אסרו על האדם שבהמתו תאכל מאכלה בלי פסולת (וע"ד ההיתר בטוחן כנ"ל), **וממילא** ה"ז נק' דרך אכילה ("**א"כ** דרך אכילתו כך הוא"). ואמטו להכי צ"ל עומד עליהם שיאכלו לאלתר, כדי שיהא בו משום דרך אכילה (ועד"ז י"ל בבורר לאחרים שאינם אוכלים עמו).

[13] ועוד טעם בדבר: דלהשי' שאיסורו משום בורר, צ"ב בטעם ההיתר לקלוף תפוחים וכיו"ב לאלתר בסכין, דה"ז כבורר בכלי. ובשו"ת אג"מ (ח"א או"ח סקכ"ד) הוכיח להתיר ברירה בכף (וכמשמעות המשנ"ב (סשי"ט סקס"ו. ודלא כמ"ש שם בסקס"ב ובשעה"צ שם סקנ"ח) כשאינו מסייע בהברירה, מהיתר קילוף לאלתר, דמסתמא מיירי בקולף בסכין. ולכאו' ערבך ערבא צריך, דמאן מפיס להתיר הקילוף בסכין (וי"ל דהוכחתו מתפוחים שבמ"א דאא"פ לקולפן שלא בסכין). ועור צ"ע לסברתו, דהרי הסכין גם הוא מסייע להברירה, ולפעמים אא"פ בלא"ה. ובשבת כהלכה (בתוספת בי' לפי"כ אות ט) מיישב דבריו בשינויא דחיקא, עיי"ש.

[ובעצם הענין דברירה בכף ובסכין – כבר האריכו בזה ושקו"ט באחרונים (ראה בהנסמן בשבת כהלכה פי"ב בביאורים אות יב). אבל, מה שכתבו להוכיח מפמ"ג (סשי"ט במ"ז סק"ג) "להסיר עלין המעופשין מירק בסכין זהו לאו דרך ברירה רק לתקן המאכל" – שם כוונתו שאי"ז ברירה **כלל**, ל"ש ביד ול"ש בכלי (וכדעת המתירים בזה, וכדלעיל הע' 8 בסופה). ויש שהוכיחו דעת אדה"ז בזה להיתר ממש"כ (סשי"ט סי"ח בסופו, לגבי עירוי) ד"עיקר הברירה נעשית בידיו". ועייג"כ בקצוה"ש (סקכ"ה בבדה"ש סקכ"ד). אמנם, ברשימות היומן (זמנים שונים תש"ב) מצינו, ש"אופן אכילת אדנ"ע קומפוט מעורב מאיזה מינים בש"ק, כדי שלא יהא חשש בורר, הי' עוצם עיניו בשעת לקיחת הפירות ע"י הכף". ומחומרת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בזה, אף דה"ז אומ"פ ולאלתר – מ' קצת שחשש להשי' דבכף ה"ז כברירה בכלי (וי"ל שזהו טעם ההדגשה ואריכות לשונו דכ"ק אדמו"ר – "בשעת לקיחת הפרי **ע"י הכף**") וצ"ע הסברא לאיסור, דלכאו' ה"ז "דרך אכילה" ממש ומתעסק באכילתו].

בענין קילוף פירות לדעת הצ"צ והנפק"מ למעשה (המשך)

הרב יוסף ישעי' ברוין

רב ומד"א דקהילתנו

נת' לעיל (בהערה הקודמת) באורך, דאף שכתבו הפוסקים והמ"א בראשם (סוסי' שכא) דבקולף פירות יש משום בורר, הנה לדעת אדמו"ר הצמח צדק (בפס"ד לסשי"ט – יד, ד) ס"ל לאדה"ז בסידורו (הלכתא רבתא לשבתא) דאי"ב משום בורר כלל [וכ"כ בדעת אדה"ז בשו"ת דברי נחמי' (סכ"א)], ואיסורו משום דש. ונת' לעיל כמה טעמים דטפי ניחא לפרש כן, קחנו משם.

ובהיות ונתקשו הרבה בדעת הצ"צ בזה, ובפרט שכדרכו כתב הענין בקיצור נמרץ וסמך על המעיין, נעתיק בזה לשונו הקדוש, בתוספת פענוח בחצאי ריבוע. וזלה"ק: **ע[מ"ש בסידור** [אדמו"ר הזקן] **גבי אגוזים** [וז"ל שם: טוב למנוע מלאכול אגוזים ולוזים בשבת אא"כ הוציאם מקליפתם מע"ש, כי הנה אף] **בעוד שהפרי כו'** [מונח בקליפתו כולו או מקצתו] **מותר להסיר קליפתו כו'** [בידו ואין בו משום בורר פסולת מאוכל, מ"מ לאחר שהוסרה הקליפה, אם מונחת איזה חתיכת קליפה בין חתיכות פרי או שלמים, אם מסירה משם חייב חטאת וסקילה משום בורר פסולת מאוכל וכו']. **לכאורה**[14]

[14] בשבת כהלכה בתוספת בי' לפי"ג אות א בסופו (לאחרי שנתקשה מאד בהבנת מש"כ הצ"צ והדברי נחמי' בדעת אדה"ז, שאין בקולף משום בורר, וכדלקמן בהערה הבאה) כותב: "ולפענ"ד קרוב לודאי לומר שהצ"צ נזהר אכן בלשונו לכתוב בסגנון "לכאורה" בהבנת אדה"ז ולא כתבו כדבר ברור, מהטעמים האמורים".
ולא דק, ד(נוסף לזה שאם כדבריו בפי' דברי אדה"ז, מה הביאו להצ"צ להמציא בי' **מחודש** בד' אדה"ז, ואפי' באופן ד"לכאורה" ובדא"פ, ולא פי' כפשוטו – עוד זאת) דהמעיין ישר תחזינה עיניו דבעצם הענין פשיטא לי' להצ"צ בדעת אדה"ז שאין בקולף משום בורר, ומש"כ "לכאורה" – הוא רק בהסברת הענין דס"ל כדעת רש"ל. ובלא"ה מצינו בכללי הפוסקים (ראה שד"ח כרך ט כללי הפוסקים סט"ז אות ח) שסגנון לכאורה שייך גם בדבר שכ"ה למסקנא. ועכ"פ, בשו"ת דברי נחמי' הנז', כ' כן בפשיטות ללא הסתייגות.

[זה שכתב אדה"ז שמותר להסיר קליפת האגוז ואין בו איסור בורר[15]] **זהו ע"פ דעת רש"ל ביש"ש פ"ק דביצה סוף סי' מ"ב** [דבקולף ל"ש בורר כלל, דלא מיקרי הקליפה פסולת כיון דאורחייהו בהכי והוה שומר לפרי, ומה שמתקן האוכל מתוך השומר תיקון אוכל בעלמא הוא, ופסק כן הרמ"א להלכה בהל' יו"ט סי' תקי ס"ב[16].

אלא שעדיין צ"ע בזה] ו[הקושיא היא, ד]**הרי השיגו הט"ז סי' תק"י סק"ג ומ"א סק"ד** [על הרמ"א ורש"ל, וכמ"ש הט"ז שם דאין לזה שום סברא, דמ"מ איכא משום טירחא יתירה וליתסר מה"ט. והמ"א השיגו מד' הירושלמי דהקולף שומים ובצלים הוי בורר].

ואפ"ל [בדעת אדה"ז, דס"ל דמותר מטעם אחר, ד]**כמו** [שמצינו ד]**לרש"י גבי מקלף** [שעורים לאוכלן קלופים חיים, שמותר לקלף בשבת אחד] **א' ואוכל** [דבכה"ג ל"ה מפרק תולדה דדש, דכלאחר יד הוא ו]**שרי בפ"ק דביצה** [וטעם ההיתר הוא] **דחיוב זה** [של קילוף שעורים הוא] **משום דש ואין דרך דישה כו'** [כשמקלף אחד אחד ואוכל]

ו[אף שמצינו ב]**תוס'** [שם ד"ה ואם קילף, שחלקו על רש"י, ומפרשים דמיירי כשכבר נתלשו מן השבלים בע"ש] **לא** [חלקו בעצם ההיתר על רש"י רק

---

[15] בשבת כהלכה שם: "ואנכי בער ולא אבין מה הביא גדולי גאוני עולם אלו לחדש כן בדברי אדה"ז, דבקולף ל"ש בורר כלל". ומבאר שם מד"ע (דלא כהצ"צ והד"נ), דלדעת אדה"ז אכן י"ב משום בורר, ומותר רק בהגבלות הבורר (לאלתר, ביד). וההיתר לברור פמ"א – הוא מטעמים אחרים, וכנ"ל.
אמנם, סברתו אא"פ להלום בד' אדה"ז, דמל' אדה"ז שמחלק בין בעודו בקליפתו שאז "אין בו משום בורר פמ"א" משא"כ לאחר שהוסרה הקליפה דחייב משום בורר, מוכח דבעודו בקליפתו אי"ב דין בורר כלל (ולא שבשניהם יש משום בורר, אלא שבעודו בקליפתו מותר להסיר הפסולת מטעם אחר). ובפרטיות: בל' אדה"ז ש"אי"ב משום בורר פמ"א" אפ"ל בתרי אנפי: דה"ז כאומ"פ (כסברת התהל"ד ועוד. אבל להצ"צ סברא זו ליתא, כמו שנת"ל הע' 8. ועוד זאת, שאי"ז במשמעות לשונו דאדה"ז, והול"ל בפשי' ש"ה"ז כבורר אומ"פ", כמ"ש אדה"ז בשופך זבוב), או שאין בו דין בורר כלל (כסברת הד"נ והצ"צ). אבל איך אפ"ל בל' הנ"ל – "אין בו משום בורר פמ"א" – שי"ב משום בורר, אלא שהותר מטעם אחר, דרך אכילה וכיו"ב. ועוד ועיקר: ל' זה מצינו גם בשו"ע רבינו (סשי"ט ס"ד – לגבי בורר אוכל מאוכל במין א'), ושם פשוט שאי"ב דין בורר כלל. [ול' אדה"ז "מותר להסיר קליפתו **בידו**" – לאו משום בורר קאתי עלה (דאסור בכלי), כ"א דר"ל ד"לאחר שהוסרה הקליפה" י"ב משום מוקצה כשמוציא הקליפה **בידו**].

[16] וכן פי' בדעת אדה"ז בשו"ת דברי נחמי' סכ"א: "משמע דס"ל דבקולף ל"ש בורר כלל והוא כרמ"א (ורש"ל) סימן תקי ס"ב".

ש] **פי' בע"א** [בדברי הגמרא, וטעמם הוא] **רק משום** [דהוקשה להם מה שמצינו בגמ' דביתהו דרב מקלפא לי'] **כסי כסי** [אבל לדינא מודו התוס' דמותר לקלף מתוך השבלים אחד אחד ואוכל[17]]

ו[א"כ כמו שבקולף שעורים איסורו הוא משום דש, ומ"מ מותר במקלף אחד אחד ואוכל דאין זה דרך דישה] **ה"נ** [בקולף אגוזים ד]**בעוד שהפרי בקליפתו לא שייך בורר כ"א דש** [ורק לאחרי שהוסרה הקליפה שייך לדון משום בורר[18], וכיון שאיסורו רק משום דש מותר להסיר קליפתו בידו כשמקלף אחד אחד ואוכל, דאין זה דרך דישה[19]].

---

[17] וכ"כ הצ"צ גם בחידושיו על הש"ס שבת פ"ז (מו, ד בסופו) וביצה פ"א (עג, ד).

[18] והנה בחי' הצ"צ שם לא כ' איך נתיישב בזה קושיית המ"א מד' הירו' דאיסורו משום בורר. ולעיל מיני' , בנוגע לקושיית המ"א על הרש"ל, כתב הצ"צ ד"צ"ע דהא בש"ע ססי' שכ"א פסק רמ"א דכדי לאכול לאלתר שרי. וצ"ע דהא זהו בורר פסולת מהאוכל". ולכאו' כוונתו להקשות על המ"א, דאאפ"ל שאיסורו משום בורר, דא"כ מדוע הותר אף שהוא פמ"א [ודלא כפה"נ מסברת הא"ר (בסתק"י –לפמשנ"ת במשנ"ב (בבה"ל סשי"ט ד"ה מתוך), וכבר כתבנו מזה לעיל הע' 2) בישוב דעת הרמ"א, שבאמת איסורו משום בורר, אלא שבקולף לאלתר לא חל עליו שם פסולת].

אלא, שסו"ס עדיין לא נתיישב לנו מש"א בירו', הביאו הב"י, דקולף שומים ובצלים חייב משום **בורר**. ובד' הצ"צ לא מצאתי מקום כלל לחלק בין שומים דאיסורו משום בורר לאגוזים שהוא משום דש. וי"ל, דס"ל להצ"צ דלא קיי"ל כד' הירו' בזה. וכ"כ בדע"ת למהרש"ם (סוסי' שכא), והביא ראיות לדבר מד' הב"י ושאר ראשונים. וצ"ל, שמלכתחילה לא הוקשה להצ"צ מהירו', כ"א ממש"כ הרמ"א **להלכה** דאסור, ומסיק דברמ"א יל"פ דהוא משום דש. ודוחק. ומחוורתא טפי , דאה"נ "בעוד שהפרי בקליפתו ל"ש בורר כ"א דש" (כלשון הצ"צ), ובירו' מיירי "לאחר שהוסרה הקליפה", וכהגי' "כד מברר" או "כד מבחר" (לעיל הע' 1).

[ובחי' הצ"צ שבת עם פענוחים (בהוצאת מכון אהלי שם) נדחקו לפרש בד' הצ"צ, דבאמת ס"ל דהאיסור לקלוף שומים ובצלים הוא משום בורר כמשמעות הירו', ומה שמותר לאלתר הוא משום דלא חל ע"ז שם פסולת כשאוכל לאלתר (כסברת הבה"ל בדעת הא"ר). ומש"כ אדה"ז דמותר להסיר קליפתו ואין בו משום בורר – מיירי בקליפה הירוקה שבאגוזים שאיסורו משום דש, ומותר באופן דמקלף אחד אחד ואוכל.

והדברים מרפסין איגרא, דא"כ העיקר חסר מן הספר בד' הצ"צ, ומדוע האריך הצ"צ בלשונו, ולא כ' בפשיטות ובקיצור דמיירי בקליפה העליונה. גם איך אפ"ל בד' אדה"ז שבא לסתום ולא לפרש, וכותב בפשטות שאי"ב משום ברירה, ומההכרח להעמיד דבריו באוקימתא ושינויא דחיקא, דכוונתו על הקליפה העליונה. ובפרט, שמשמעות דבריו מורה להדיא דמיירי בקליפה שע"ג הפרי שלכן הוצרך להזהיר שלאחר שהוסרה הקליפה חייב כשמסיר חתיכת קליפה מחתיכות פרי. ועוד בה שלישי': דזה שבקליפה הירוקה י"ב משום דש, פשיטא ומאי קמ"ל הצ"צ בכך. ועל ארבעה אשיבנו: דהרי הצ"צ נשאר לעיל מיני' בצ"ע בטעם ההיתר לקלוף בצלים לאלתר

להשי' שי"ב משום בורר, ומוכח דלא ס"ל כהסברא שכשאוכל לאלתר לא חל עליו שם פסולת. ועוד תיובתא ופירוקי טובא חזינא הכא, ודי בזה].

[19] בשבת כהלכה הנ"ל, הקשה על ד' הצ"צ והד"נ, דמפורש כתב אדה"ז בשו"ע "שיזהר שלא לקלוף אלא מה שצריך לאלתר ולא לאחר שעה כמ"ש בסי' שכ"א". ונמצא שאדה"ז ס"ל כדעת המ"א שבקולף יש משום בורר. ומהיכא תיתי לחדש שאדה"ז חזר בו בסידורו מזה, כל עוד שאין ראי' ברורה לדבר. ולכאו' קושיא אלימתא היא.

אולם, כנראה לא שת לבו לזה (שבלשון אדה"ז בסידורו – "אין בו משום בורר פמ"א" – מוכחא מילתא שאי"ב משום בורר כלל, וכאמור לעיל, ועוד ועיקר) שגם לפי משנ"ת בפס"ד להצ"צ אסור לקלוף להניח לאחר שעה, אלא שאי"ז משום בורר, כ"א משום דש, דבמקלף אחד אחד אין דרך דישה בכך.

[ואדרבה – מזה שלא כתב אדה"ז בטעם האיסור לקלוף לאחר שעה בפשטות שהוא משום ברירה, ובמקומו כתב "כמ"ש בסי' שכ"א", ויתירה מזו – שבמ"מ שעה"ג כותב "מ"א סוף סי' שכא. עיין במה שכתבתי שם" (שלא הגיע לידינו), נראה בעליל, דשרש האיסור אינו פשוט כ"כ כסתימת המ"א, כ"א שאיסור זה מבוסס ע"פ טעם וסברא "שכתבתי שם" (והרגיל בסגנון אדה"ז יווכח, שבד"כ מ"מ שכזה הוא לפלפול שבקו"א אדה"ז, ודלא כסתימת המ"א והפוסקים). ואם נפשך לומר ולחלוק, הרי שהדגשה זו בולטת יותר בהשוואה לדין הוצאת קטניות שניתקו מהשרביטין שבסוף הסעיף, ששם כתב אדה"ז במפורש ש"מותר להוציאה מהם כל מה שרוצה לאכול ממנה לאלתר [כיון שלדעת אדה"ז בשו"ע אי"ב משום מפרק, ובסי' חזר בו מזה] אבל לא כדי לאכול לאחר שעה **משום איסור ברירה".** והיינו דרק כשניתקו הקטניות מהשרביטין שייכא ברירה, אבל בקולף ליכא משום ברירה כ"א משום דש].

אלא שעצ"ע מה שלא פירט אדה"ז להדיא דצ"ל מקלף א' א' ואוכל (ולכאו' אי"ז כגדר לאלתר שבדיני ברירה, שצ"ל "סמוך לסעודה ממש" והותר מטעם דהוה דרך אכילה (וכמשנת"ל בהע' 8), אבל התירא דמקלף א' א' הוא באו"א, ויסודו הוא שאין דרך דישה בכך). ואולי י"ל לחומר הנושא, דאף שלכאו' פשוט ומפורש בכ"מ (מ"א סש"כ סק"ז. ובפמ"ג (בא"א ר"ס שכ) דכ"ה לכו"ע) שמלאכת דש לא הותרה לאלתר, יתכן שלדעת הצ"צ גם בדיני דישה יש **לפעמים** תנאי וגדר דלאלתר (אלא **שיסוד** ההיתר הוא משום שינוי שכשעושה לאלתר אינו דרך דישה ולא משום דרך אכילה כבבורר. וע"ד השי' שגם בבורר טעמו הוא משום "שאין דרך ברירה בכך" (ראה לעיל בשוה"ג להע' 8)). וחילא דילי מל' אדה"ז (בשו"ע שם) גבי מולל בשינוי מעט בראשי אצבעותיו, שמותר "כיון שאינו מפרק אלא כלאחר יד כדי לאכול (לאלתר)", וידוע (ראה שעה"כ פ"א ס"ב. וראה מש"כ ע"ז בקונטרס השולחן (נאה) ע' י העי' ח) שלפעמים הכניס אדה"ז בחצע"ג מדברים שנתחדשו אצלו. וצ"ל שלאדה"ז זהו פי' "**מעט** בראשי אצבעותיו".

וראיתי למי שפי', דלאדה"ז במולל מלילות י"ב גם משום בורר, ולכן צ"ל לאלתר. אבל, חידוש **דין** שכזה – שיש בו גם משום בורר – הו"ל לאדה"ז לפרושי בהדיא, ולא להבליעו ברהיטות לשונו במש"כ שצ"ל לאלתר. ועוד, דא"כ תיקשי לי' דבכל דש יתחייב גם משום בורר. ומדוע לא התנה אדה"ז כן בנוגע לדין הוצאת קטניות משרביטין הראויין לאכילה (שם).

[ובעצם הענין שיש דין ותנאי דאלתר בדישה – מפורש כן כבר בראשונים (בהגהות מרדכי שבת פי"ח וי"ט. ועייג"כ בב"י סוסי' שכא), דמש"א בירו' כד מיפרך ברישי'

וסייעתא לדבר שאיסור קילוף הוא משום דש –] **עיין בשולחנו** [של אדה"ז] **סי' ש"ה סכ"ח** [שכל המפרק אוכל ממקום שנתכסה בו ה"ז תולדת הדש. ומסיים שם, שבחולב לתוך אוכלים אסור מד"ס, כיון שהבהמה חשובה כפסולת והמפרק מתוכה החלב שהוא אוכל] **ה"ז דומה לדש כו' ו**[מזה ש]**לא** [כתב לאסור משום שדומה] **לבורר** [כמש"כ שאר הראשונים, מוכח שאי"ב משום בורר כשמפרק אוכל או משקה ממקום גידולו, וא"כ ה"ה בקולף] **וכ"מ בתוס'** [שבת] **(קמ"ד ב')** [שהביאו שיטת ר"ת דחליבה בשבת גם לתוך אוכלין אסורה משום דש ולא משום בורר].

חייב משום דש – היינו כשרוצה לכותשן לעשות מהן עיסה אבל ברוצה לאכול מיד שרי. וכ"ה בסה"ת סי' רכ (הובא ונת' באג"ט דש סק"ג אות ה ובסקי"א בסופו). וכן מוכח בשו"ת הרשב"א (ח"ד סע"ה – שהובא **להלכה** לגבי טוחן). והכי מוכת מד' הרמ"א בד"מ (סתרי"א סק"ב). ומה שילה"ק ע"ז מגונח יונק דאסור מד"ס (כתובות ס, א) אף שהוא לאלתר (וראה בארוכה בהנסמן בשו"ת יבי"א ח"ד סל"ח אות ג ואילך) – י"ל דלא בכל גווני הותר לאלתר, ושאני התם שהוא דרך מלאכה, ודרכו בכך לחלוב לאלתר. וע"ד מש"כ הצ"צ בחידושיו (ביצה פ"א – עג, ד) בהאי ענינא, במה שלא הותר שם מטעם כלאח"י (כמו במקלף א' א') ,דלא כל השינויים שוים. **ואכ"מ**].

ויתר על כן, **דמוכח** מד' הצ"צ שפי' כן בל' אדה"ז **כאן**, דהנה במה שמותר לשבר קליפת האגוזים ולקלוף קליפה הדקה שע"ג הפרי באגוזים, כ' אדה"ז "שאין איסור מפרק שייך אלא בקליפה העליונה" (הירוקה), אלא שהתנה שיזהר שלא יקלוף אלא מה שצריך לאלתר. ובחי' הצ"צ (שבת פ"ז – מו, ד) מבאר ההיתר בב' אופנים: דמפרק ל"ש רק כשמחובר, או דבאמת אין היתר משום מפרק רק במקלף אחד אחד. ולכאו' צ"ע, דהרי הצ"צ קאי כאן בדעת אדה"ז, דס"ל להדיא שא"ב משום מפרק. ועוד, דאת"ל דבאמת מיירי במקלף אחד אחד, מדוע חילקו הפוסקים בין קליפה הקשה לקליפה העליונה הירוקה (וכמו שהביא הצ"צ בריש דבריו ממהרי"ל, ד"מ, רמ"א, א"ז). ומוכרח לומר שהצ"צ פי' בדעת אדה"ז, דשאני גדר מפרק בקליפה הירוקה מקליפה הקשה, דבקליפה הירוקה אסור גם במקלף אחד אחד, אבל בקליפה הקשה מותר במקלף אחד אחד (ועפ"ז מיישב הצ"צ קושיית הפמ"ג (בא"א ר"ס שכ) דמפרק אסור גם באוכל מיד). וזהו תורף ד' אדה"ז, שאף שמותר לשבר ולקלוף קליפה הדקה, כיון שאין איסור מפרק רק בקליפה העליונה – מ"מ יזהר שלא יקלוף אלא מה שצ' לאלתר (וע"ד שהתירו במפרק כלאח"י כדי לאכול לאלתר). וי"ל, שהוא ע"ד שי' האג"ט (שם), דבדבר שדרכו לקולפו לאלתר מותר כשעושהו לאלתר, אבל דבר שדרכו לקלוף לאוצר אסור אפי' לאלתר.

[ובחי' הצ"צ שבת עם פענוחים (בהוצאת מכון אהלי שם) כ' בזה דברים זרים ורחוקים, דמש"כ הצ"צ "דבאמת אין היתר רק במקלף אחד אחד" קאי בקליפה העליונה הירוקה. ולדבריהם לאו רישא סיפא. ועוד שמפורש בפוסקים שיש היתר מיוחד בקליפה הקשה. ואכ"מ].

אבל [ב]**ח**[דושי] **הר**[שב"א] **שם כ'** [דחולב לתוך אוכלין חייב] **משום בורר וכ"כ הר"ן** [שם] **וע**[יין] **מ"א סי' ש"כ סק"ז** [דטעם האיסור לסחוט בוסר לתוך אוכלין בשבת הוא משום בורר] **וכ"כ** [אדה"ז] **בשולחנו סי' ש"כ ס"ח.** [ומעתה מובן שבכל מפרק אוכל ממקום גידולו – כסוחט וחולב – יש מקום לפרש שאיסורו משום דש או משום בורר. וממילא בקולף שפיר אפ"ל שאיסורו משום דש ולא משום בורר, וכן נקט אדה"ז בסידורו].

[ו]**לפ"ז** [מובן, דאע"פ שנחלקו הרש"ל והמ"א אי הקליפה נחשבת כפסולת, הרי לדעת אדה"ז אין בקולף משום בורר כלל כ"א משום דש. וא"כ] **צ"ע באוכל דגים ויש עצמות קטנים בתוכם אם מותר להסיר העצמות** [דאף שלדעת המ"א יש מקום לאסור משום בורר] **ו**[כמ"ש המ"א בנוגע לקילוף אגוזים, אבל] **לרש"ל** [המתיר קילוף אגוזים, וטעמו – דלפי שהפרי מונח בהן אין הקליפה נחשבת כפסולת] **י"ל ד**[גם בעצמות הדגים] **שרי** [להסירן מן הדגים, כיון דלא הוכרו להיות פסולת עד עת האכילה. ואדרבה – דכש"כ הוא, כיון שהעצמות שבדגים בלועים תוך האוכל[20]].

אבל [אף שלהרש"ל שרי, אין להתיר הסרת העצמות, על יסוד מש"כ אדה"ז שמותר] **ל**[הסיר קליפת האגוזים, ונימא דלפ"ז מוכח כהרש"ל דאין הקליפה נחשבת כפסולת, וה"ה בהסרת העצמות שבדגים – דבאמת אין הכרח בדעת אדה"ז דס"ל כהרש"ל, וזה שהתיר לקלוף אגוזים, שאני התם שאיסורו רק משום דש ולכן מותר כש]**מקלף** [אחד אחד ואוכל, דאין דרך דישה בכך, משא"כ בהסרת העצמות ש] **אין לו דמיון** [לדישה, ולכן אין מקום להתיר מטעם זה]. עכלה"ק.

ונפק"מ בכ"ז למעשה, לא רק בנוגע לענין קילוף פירות בכמה פרטי דינים[21], כ"א גם במש"כ כמה אחרונים להתיר בכמה אופנים בבורר פסולת מתוך אוכל על יסוד הדין שבקולף מותר לאלתר, וה"נ בכל מקום שדומה למסיר קליפה מאוכל – דלשיטת הצ"צ (בדעת אדה"ז בסידורו) מעולם לא הותר בורר פמ"א[22], דבאמת אין משום בורר בהסרת הקליפה, ואיסורו רק

---

[20] וכמ"ש הצ"צ לעיל מיני' (יד, ב) באורך.

[21] ולדוגמא: השקו"ט בהיתר בורר בפירות שרוב העולם אוכלים בקליפתן, השימוש במקלף, וכיו"ב.

[22] ואף שמצינו שהתיר הצ"צ זריקת עצמות ההערינ"ג, בצירוף דעת ס' המכריע דבורר פמ"א שרי לאלתר – שאני התם דחזי לאצטרופי שי' הרש"ל דבקליפת

משום דש, ולכן מותר כשאינו דרך דישה. [וגם לשי' המ"א שאיסורו משום בורר, צע"ג להתיר בורר פמ"א בשופי על סמך זה, וק' לדמות מילתא למילתא בדבר חידוש שכזה, ואין לך בו אלא חידושו[23]].

ולדוגמא (בדברים שנקטו להיתר על יסוד הנ"ל): הוצאת העצמות הדקות שבבשר הדג (כנ"ל בד' הצ"צ ד"למקלף אין לו דמיון"), שטיפת פרי מהפסולת (אבק ועפר) שעליו[24], הסרת עור העוף והדג[25], הוצאת גרעינים מאבטיחים[26],

---

האגוזים אי"ב שם פסולת, וכש"כ בעצמות ההערינ"ג שבלועים בתוך ההערינ"ג (וכמ"ש הצ"צ להדיא), משא"כ בכמה מהדוגמאות דלקמן, דהוי פסולת ממש, ואינו שומר לפרי וכיו"ב.

[23] דכבר נתחבטו רבים ביסוד ההיתר דקולף אף דהוה פמ"א (כדלעיל הע' 8). ומה גם ש"ל שלא התירו כ"א בקליפה ממש שהוא דרך גידולו וכשומר לפרי וכיו"ב (ואפי' בעצמות שבדגים שנתגדלו יחד ובלועין בתוכו כבפס"ד שם), אבל לא בכל פסולת שמסביב לאוכל (דמפורש לאיסורא במשנ"ב (סשי"ט בבה"ל ד"ה לאכול)), דאלת"ה – כמעט עקרת כל דין תורת בורר, ונימא דמותר להוציא פמ"א בכדי להגיע להאוכל, וגם במשכן ביררו – לכאו' – פסולת שמע"ג סממנין. ומש"כ בשש"כ (פ"ג הע' פד ובתיקונים ומילואים לשם) בענין זה ליישב האיסור דכל הוצאת פמ"א, אף שהיא כקליפת אוכל וה"ז דרך אכילה ממש, ד"נפלה פסולת ה"ז מקרה" – צע"ג הכוונה.

[24] וכבר נתקשו בזה מדין שריית כרשינים במים (שו"ע או"ח סשי"ט ס"ח), ובמשנ"ב (שם סקכ"ט) כ' לאיסור גם כשנותן עליהם מים (בתפוחי אדמה). ובשו"ע אדה"ז (שם סי"א): לא שפין אותם ביד כדי **להציף** הפסולת (ולגי' אחרת – להסיר הפסולת). ועייג"כ בפמ"ג (סת"ק במ"ז סק"ד) לאסור הדחת בשר מהדם שעליו משום בורר (אבל במק"א (סשי"ח בא"א סק"ה) כ' להתיר כשאוכלו לאלתר. ואולי קאי שם באיסור הכנה לחול, ור"ל שלא ידיחנו לצורך מחר). ובאחרונים הביאו כמה ראיות להיתר, וכ' לחלק מדין שריית כרשינים באופנים שונים בשינויא דחיקא ובאוקימתא (דשאני הדחה משרייה, או שבמחזיק הפרי בידו כשמדיח ה"ז דרך אכילה, וכיו"ב), היפך סתימת הפוסקים. וצ"ע ע"פ הכלל שהפוסקים דרכם לפרש, ובכגון דא, בדבר המצוי ביותר, הו"ל לאשמועינן בהדיא. ועוד צ"ב, דבאופנים האסורים לכו"ע (שריית כרשינים במים), מ"ש מקולף פירות, לדידהו שהותר בורר פמ"א בקליפת הפרי כשאוכל לאלתר (וכמו שהקשה בשלחן שלמה (אויערבאך) סשי"ט אות יח). [ויש ליישב, דבלשון הטושו"ע – "דהוה לי' **כ**בורר" (ובשו"ע אדה"ז "מפני שהוא **כ**בורר") – מ' דאיסורו רק מדרבנן (משא"כ בפרש"י (ד"ה ולא – שבת קמ, א) "דהו"ל בורר". ועי' פמ"ג סשי"ט במ"ז סק"ה). וכ"מ מזה שנשנה בל' "אין שורין" (ובשו"ע אדה"ז "אסור") ולא "חייב". ומש"כ במשנ"ב סשי"ט (בבה"ל ד"ה דהוה) להוכיח דהוה מלאכה מה"ת – יעויין בקצוה"ש (סקמ"ו – ע' קז ואילך) להוכיח דלא כוותי'. ואכ"מ].

ומ"מ יתכן להתיר שטיפת פסולת מטעם אחר, דלדעת אדה"ז בסידורו (הלכתא רבתא לשבתא) י"ל דה"ז אומ"פ כשפיכת זבוב (ועי' בקצוה"ש הנ"ל שכ' עד"ז, ושם – עוד כמה טעמים והוכחות להתיר גם בשרייה, ודעתו דלא אסרו כ"א בכרשינים

חתיכת הרקבון שבפירות[27], הסרת עלי חסה המעופשים[28], הסרת עטיפות שע"ג מאכלים5, הסרת תולעים וכנימות שע"ג פירות, הסרת שמנת וקרום שע"ג חלב, הסרת חלק החרוך שבמיני מאפה, הסרת בגדים עליונים ע"מ להגיע לתחתונים, הסרת הפטוטרת (גבעול הדבוקה להענף) שבראש הפירות, וכל כיו"ב. ויש להאריך בכ"ז. **ואכ"מ**.

בענין שינוי מקום מבית לבית

הת' יעקב יוסף גלאסנער

שליח בקהילתנו

א. בסדר ברכת הנהנין פ"ט הי"א כ' אדה"ז (בנוגע לדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם) וז"ל "הי' אוכל בחדר זה... והלך לחדר אחר לאכול שם צריך לחזור ולברך... ואפי' חוזר לאכול במקומו כיון ששנה מקומו בנתים הפסיק אכילתו ואם מתחילה כשבירך בחדר זה הי' בדעתו לשנות מקומו מחדר לחדר באמצע אכילתו... אי"צ לחזור ולברך והוא שהיו שני החדרים בבית א' אבל מבית לבית או אפי' מבית לחצר אין דעתו מועלת כלום... בד"א שאינו יכול לראות מקומו הראשון במקום שאוכל אבל אם במקום שאוכל יכול לראות את מקומו הראשון שאכל שם... א"צ לחזור ולברך אפי' מבית לחצר אפי' לא הי' כן בדעתו כשבירך" עכ"ל.

שדרכן בברירה בנפה וכברה. אלא שנטה להקל ביותר ויחידאה הוא בזה ושערי תירוצים לא ננעלו. ובשו"ע אדה"ז (שם) כ' כן בפשטות בכל "אוכל ופסולת המעורבין"). אלא, שענין זה דורש בירור נרחב בהבנת שי' אדה"ז בסי', ונתחבטו בזה רבים. ואכ"מ.

[25] אלא, שבנדו"ז י"ל להתירא מטעם אחר, ע"פ שי' הרש"ל בקליפת אגוזים, דמין א' הוא, ובאיזה ענין שמתקן האוכל מתוך השומר תיקון אוכל בעלמא הוא. וה"נ בנדו"ד. וע"ד שהתיר הצ"צ הוצאת עצמות ההערינ"ג מה"ט (לעיל הע' 7).

[26] ומ"מ אף שיש לדחות הדמיון לקליפת פירות, מפורש להתירא בנדו"ז בפמ"ג (סשכ"א בא"א סק"ל). ובפס"ד להצ"צ מתיר על יסוד שי' הרש"ל הנ"ל, ובמכ"ש, ומוכיח לה מגמ' (שבת קמג, א). ובקצוה"ש הרחיב בצדדי ההיתר. וכ"ה בבא"ח (שנה שני' פ' בשלח ס"ז).

[27] ראה בארוכה השקו"ט בזה באחרונים. ואכ"מ.

[28] ראה לעיל הע' 8 בסופה משמעות אדה"ז בזה.